

Ärkebiskop Eskil av Lund och klostret St. Victor i Paris.

Historien om ärkebiskop Eskil och St. Victor i Paris är historien om ett ekonomiskt mellanhavande som efterhand växte ut till en tviste- och rättssak på vars lösning starka krafter inom romersk och fransk kyrka var inriktade. Tviste- och rättssaken utspelades under förra delen av 1170-talet.

Ärkebiskop Eskils förbindelser med St. Victor tillhörde ett sent skede i hans liv. De var grundlagda först under den tid, 1161—1167, då han som en anhängare av påven Alexander III. levde i landsflykt från sitt ärkebiskopsdöme¹. Landsflykten förde honom vida omkring, både till Italien och det heliga landet, men framför allt kom han under denna att uppehålla sig i Frankrike — *dulcis Gallia, dulce France*, säger han sjelv med Rolandssångens diktare². I Sens uppehöll han sig 1164 tillsammans med Alexander III.; han konsektrade där den förste ärkebiskopen av Uppsala, cisterciensmunken Stephan, och fick primatet över Sverige tillerkänt ärkebiskopen av Lund. En annan ort där han längre tid uppehöll sig, var klostret St.-Remi i Reims; han var där gäst hos sin vän och beundrare abbot Peter av La Celle³. Man kan förmoda att Eskil denna tid även varit i Clairvaux; säkert är att han kom till Paris. Den venstra Seinestranden var redan då i färd med att få den pregel den

¹ Lunds domkyrkas nekrologium, utg. av L. Weibull, 48.

² Tidskr. f. bok- och bibl. väsen XXV, 4. — Brev till Ludvig VII. (nedan 163): *Timemus, ne nobilis regni nestri gloriam maculet, si auditum fuerit apud exterās nationes sic deliquisse in amicum dulcis Gallie abbates. Jmfr Chanson de Roland v. 1194 (och 1210): Enquoi perdrat France dulce sun los.*

³ DS I, 70; 135; Lunds domkyrkas nekrologium, LXVI.

senare haft: ett lärdoms- och scholarkvarter. Eskil slog sig ned där och fick sin kammare i klostret St.-Marcel¹, på sluttningen av Mont-St.-Geneviève mot söder. St. Victor låg strax norr därom, ännu inramat av vingårdar och betesfält. Ärkebiskopen fann snart vägen dit.

St. Victor stod då Eskil kom till Paris på höjden av anseende. Det var grundat ett halft århundrade tidigare, 1108, av Vilhelm av Champeaux, Abelards lärare, berömd dialektiker och retor vid Nôtre Dame. Bröderna i St. Victor tillhörde augustinorden; klostrets första privilegier var från 1113. Ledande var under det första halva århundradet män som Hugo och Richard av St. Victor, företrädare för en halft skolastisk, halft mystisk riktning inom samtidens teologi. När Eskil först besökte klostret var Richard nyligen bliven prior. Abbot var Ernisius, prelat med djupa försänkningar och tongivande inflytelse vid denna tid runt om i den katolska världen, en praktiskt inriktad man och stor byggherre som strävade att ge sitt klosters yttre ett arkitektoniskt skick svarande till det anseende det åtnjöt.

Ärkebiskop Eskil kom under sin vistelse i St.-Marcel i nära förbindelse med Ernisius. »Det är ett privilegium för vänskapen», skrev han senare till honom från Lund, »att betrakta en vän när han är ur sikte, med ett lika hängivet själens öga som stod han bredvid. Vi lever på stort avstånd från varandra. Våra känslor är lika varma för det. De binder oss fast samman»². Uttryckssättet är alltigenom bernardinskt. Men hur stereotyp det än kan vara: Eskil gav Ernisius sitt fulla förtroende. Hans ekonomiska mellanhavande med St. Victor framgick ur detta.

Den helige Bernards biograf har bevarat ett uttalande av ärkebiskop Eskil enligt vilket den första resa han gjorde till Clairvaux — det var i Bernards sista levnadsår 1153 — skall ha fört med sig en utgift på 600 mark silver³. Under

¹ Laehr, Aus den Briefsammlungen von St. Victor i Festschrift Albert Brackmann dargebracht, herausgeg. v. Leo Santifaller, 421.

² Laehr, 421.

³ Migne, Patrologiæ cursus completus. Series secunda 185: 335.

landsflykten var de summor han hade med i ädel metall, än större. Och när det omsider tecknade sig till att han skulle komma att vända tillbaka hem, deponerade han en del av dem hos Ernisius. Depositionen gällde 370 mark rent silver i Troyesvikt¹. Man kan göra sig en åtminstone ungefärlig föreställning om vad detta belopp innebar, när man erinrar sig att ett sjuttiotal år senare, 1232, kung Valdemar II:s hela årliga skatt utanför ledningen av Hallands fem sydliga härader var 387 mark silver, ledningen från samma område 380. Området hade 5612 skattebetalande bönder och en areal om 3520 kvadratkilometer². Eskil gjorde sjelvfallet denna stora deposition så hemligt som möjligt: i ett vittnes närvaro vid St. Laurentii altare i St. Victor, i två vittnes närvaro i ärkebiskopens kammare i St.-Marcel³. Dessförinnan hade han uppsatt ett testamente. Också här visade han abboten ett oinskränkt förtroende. I testamentet var stipulerat hur och till vilka personer silvret skulle fördelas. Ernisius fick förordnandet att verkställa denna fördelning ifall ärkebiskopen blev överraskad av döden och inte kom tillbaka till Frankrike. Ty det var hans avsikt att komma tillbaka dit. Hans dröm var att få sluta sina dagar som munk i ett franskt kloster⁴.

Mot slutet av 1167 återvände ärkebiskop Eskil ur landsflykten till sitt ärkebiskopsdöme. Kyrkliga och allmänna ärenden tog därmed hans uppmärksamhet och krafter i anspråk — Johannes av Salisbury uttrycker det så, att kung Valdemar nu handlägger allt med hans råd, håller hans motståndare i tygel och hyllar honom som en fader⁵. Depositionen i St. Victor gled i bakgrunden. Men något år senare fördes ärkebiskopens tankar ånyo på den. Ett påvligt man-

¹ Tidskr. f. bok- och bibl. väsen XXV, 4.

² Lauritz Weibull, Kung Valdemars jordebok, 138, 148.

³ Laehr, 421.

⁴ Tidskrift f. bok- och bibl. väsen XXV, 4.

⁵ Robertson, Materials for the History of Thomas Becket VI, 237;

dat blottade oväntat missförhållanden i St. Victor som varit Eskil helt obekanta. Dess udd var riktad mot Ernisius.

I det allmänna lovprisande som omgett abboten i St. Victor, hade en röst aldrig varit med: Alexander III:s. Ernisius hade redan vid mitten av 1160-talet stått som tvivelaktig för honom, och när i slutet av samma årtionde klagomål ingick till kurian mot abboten stämplade Alexander honom som en tyrann, en andre Cæsar som styrde och ställde efter tycke och nyck och med vars regemente andakt och tukt försvann från St. Victor. Mandatet som nyss nämndes, gav ett uttryck häråt. Det var daterat 30. september 1169 och ställt till ärkebiskop Vilhelm av Sens och abboten av Ourscamp. Det anbefalldes en reformation av klostret. Kunde en sådan inte genomföras utan att vissa personer, speciellt abboten, avlägsnades, hade de delegerade att avlägsna dem. Val av ny abbot skulle därefter förrättas. Appellation förbjöds¹.

Det är svårt att fixera när ärkebiskop Eskil fick kännedom om detta Alexander III:s mandat. Men i november 1169 befann sig sändebud från ärkebiskopen och från kung Valdemar vid kurian i Benevent², och dessa har knappt kunnat undgå att höra om den skandal som då var under uppsegling i St. Victor; man kan förmoda att de förmedlat uppgiften därom till Lund. Eskils deposition blev ånyo aktuell. Han beordrade en av sina klerker Esbern att bege sig till St. Victor. Sändemannen fick med sig ett brev till Ernisius. Han hade, när han kom fram, att begära få depositionen utlemnad³.

Den aktion som påvestolen satt i gång mot St. Victor, utlöste sålunda en aktion från ärkebiskop Eskils sida. Vilken utgång fick den påvliga aktionen?

¹ Laehr, 415. — För den följande framställningen av mellanhavandet mellan ärkebiskop Eskil och St. Victor jmf. Reuter, Gesch. Alexander des Dritzens und der Kirche seiner Zeit, III, 453; Bonnard, Histoire de l'abbaye royale et de l'ordre des chanoines réguliers de St.-Victor de Paris, I, 231.

² Dipl. AM. I, 252; 27.

³ Laehr, 121.

När ärkebiskopen av Sens mottog uppdraget att reformera St. Victor tillsammans med abboten av Ourscamp skrev han till Ernisius och försäkrade att han skulle komma att gå saktmodigt till väga som en moder¹. Fram på våren 1170 såg det också ut som om den påvliga aktionen skulle komma att rinna ut i sanden. Påven deklarerade då sin tro och förhoppning att Ernisius för framtiden skulle komma att leda sin kyrkas angelägenheter med råd av majoriteten och den förnuftiga delen av kapitlet². Men inom kort ingick nya klagomål till kurian. Visitation och ny undersökning beordrades. De anförtroddes utom åt ärkebiskopen av Sens åt biskop Stephan av Meaux och abboten av Valséri³. Två kardinalpresbyterer, på väg till England som legater i Thomas Becketts sak, deltog även. Ernisius blev tvungen att uppge sitt embete. Det skedde till synes frivilligt och han lemnade därefter Paris. En ny abbot, Guarinus, blev vald. Alexander skyndade 11. april 1172 att stadfästa vad som passerat⁴.

Den påvliga aktionen mot St. Victor var sålunda tills vidare utagerad. Den hade lett till ett uppseendeväckande resultat. Hur gestaltade sig under tiden ärkebiskop Eskils aktion?

Hade ärkebiskopen väntat sig att utan svårighet få sin rätt, bedrog han sig. När hans sändeman kom till St. Victor och begärde att depositionen skulle utlemnas, vägrade Ernisius utan vidare, och sändemannen fick återvända hem med oförrättat ärende. Eskil avfärdade då en ny budskickning. Resultatet blev detsamma. Och detsamma blev också resultatet av en tredje⁵. Man var då framme vid tiden för Ernisii avlägsnande från abbotskapet, och ärkebiskopen såg sig ingen annan råd än att påkalla hjälp utifrån. Under

¹ Duchesne, *Historiæ Francorum scriptores*, IV, 747; Bouquet, *Recueil des historiens de France et des Gaules*, XV, 899.

² Migne 200: 675.

³ Migne 200: 771.

⁴ Migne 200: 876.

⁵ *Tidskr. f. bok- och bibl. väsen* XXV, 4.

sina färder i Frankrike hade han kommit i beröring med franska hovet och kung Ludvig VII. Kungen hade visat honom sin bevågenhet och vänskap. Eskil skrev nu till honom, »sin herre och synnerlige vän». Det var vid mitten av 1172. Han refererade mellanhavandet med Ernisius i dess helhet. Det skulle kunna te sig som en fläck på Frankrikes ära, dess gloire, skriver han, om man i utlandet fick höra talas om att en landets abbot till den grad som här skett förbrutit sig mot en älskare av det ljuva Frankrike. Eskil bad kungen skydda och fria sig för mannens oväntade och hänsynslösa ondskefullhet och anhöll om hans ingripande¹.

Ärkebiskop Eskil hade hittills riktat sig mot Ernisius ensam — tills vidare det enda naturliga. Men brevet till kung Ludvig var inte väl avgånget förrän han mottog en ny underrättelse om sin deposition. Underrättelsen tvang honom att ändra taktik.

När Ernisius avlägsnades från abbotstolen i St. Victor fick han ett av klostrets priorater, okänt vilket, till uppehållsort. Han förde där ett utmanande levnadssätt, sökte slå under sig prioratet och hur man än bar sig åt, kunde man inte få honom att frivilligt utlemna kyrkoskatten i St. Victor till sin efterträdare. Ärkebiskopen av Sens hade ånyo måst ingripa, denna gång närmast på anmodan av de påvliga legaterna². Biskopen av Paris, Mauritius av Sully, fick i uppdrag att bege sig till St. Victor. Han hade att gå igenom Ernisii kistor och skrin där. Kyrkans guld-kalk och vad annat han kunde träffa på som tillhörde klostret skulle han lämna till Guarinus; ärkebiskopen av Lunds deposition skulle han lägga in i förvar i kyrkan³. Biskopen

¹ *Tidskr. f. bok- och bibl. väsen* XXV, 4. — Ernisius kallas i brevet: quondam sancti Victoris abbas. Brevet är på grund därav tidigast från 1172 ett stycke in i året. Å andra sidan kan det inte vara mycket yngre. Ärkebiskopen av Sens beordrade i fastan 1172 en ny undersökning gentemot Ernisius, varom mera i det följande. Resultatet av denna undersökning har varit ärkebiskopen obekant då han skrev sitt brev till kung Ludvig.

² Martène, *Veterum scriptorum et monumentorum amplissima collectio*, VI, 252.

³ Duchesne IV, 604; Martène VI, 253; *Cartulaire général de Paris*,

begav sig till St. Victor. Det är inte känt vad han fann av klostrets tillhörigheter. Men kistan som Eskils deposition skulle ligga i, fann han. När han öppnade den såg han inte till något silver. Silvret var bytt ut mot tenn¹.

Då Eskil fick underrättelse om denna upptäckt miste brevet till kung Ludvig det mesta av sin aktualitet — var också utsikten att få ut något av Ernisius själv inte helt borta, förtonade den sig mer och mer i ett osäkert fjärran. En ny akt tog sin början i målet. Ärkebiskopen vände sig med sina krav mot kapitlet i St. Victor och till påvestolen.

Vad Eskil krävde av kapitlet var full ersättning för den förskingrade depositionen. Kapitlet sammanträdde. Och så kraftigt och övertygande blev ärkebiskopens krav framfört av hans utskickade att kapitlet i förskräckelsen böjde sig. Det tog på sig skulden och bönföll endast om att ärkebiskopen måtte visa misskundsamhet när han fastsatte betalningsterminerna². Från St. Victor fortsatte de utskickade till påvestolen. Residensstad för påven var denna tid Anagni i mellersta Italien; tiden då de kom fram var slutet av 1173 eller början av följande år. De utskickade kunde åberopa det victorianska kapitlets beslut i målet — till yttermera visso inrapporterade samtidigt kapitlet vad som skett. De fordrade häftigt och bestämt att ärkebiskopen skulle få sin rätt och kapitlet åläggas utbetala hela depositionsbeloppet³.

publ. par Robert de Lasteyrie, I, 425. — Dubois, Hist. ecclésiæ Parisiensis, II, 171, har med stöd hos St. Victors historiograf Jean de Toulouse, som skrev i början av 1600-talet, uppgiften om ärkebiskopen av Sens' mandat till biskopen av Paris: Hæc acta esse anno MCLXXII tempore Quadragesimæ Annales Victorini memorant. De påvliga legaternas anmodan till ärkebiskopen av Sens gjordes kort efter Ernisiis avsättning i början av 1172. Dateringen till fastan samma år av mandatet synes under dessa omständigheter riktig. Fastan föll 1172: mars—april 11.

¹ Mém. de la société d'histoire de Paris et de l'Isle de France XVI, 293; Laehr, 425.

² Martène VI, 259; Laehr, 420.

³ Martène VI, 259; Laehr, 420. — De mandater och brev som den följande skildringen bygger på är dessa: Alexander III. till ärkebiskop Vilhelm av Sens och Mauritius av Paris; till biskoparna (Matthæus) av Troyes och (Theobaldus) av Amiens; till abbot Guarinus och kapitlet i St. Victor; till ärke-

Motståndet mot ärkebiskopens krav hade sålunda i själva St. Victor fått att ge med sig. Helt annorlunda gestaltade sig förhållandena i Anagni. Flera av medlemmarna i kardinalkollegiet tillhörde sjelve klosterkongregationen; andra stod i intim förbindelse med denna¹. Med djupt beklagande mottog de underrättelsen om vad kapitlet fått att besluta. Kardinalpresbytererna Peter av Pavia och Johannes Neapolitanus tog ledningen. De var beslutna att föra försvaret för en part som redan gett sin sak förlorad.

Den argumentering som framfördes i kardinalkollegiet var följande. Kapitlet i St. Victor hade visserligen iklätt sig betalningsskyldighet för depositionen. Man förnekade det inte. Men depositionen, fortsatte man, hade aldrig anförtrotts åt kapitlet, endast åt Ernisius; ingen kanik från St. Victor var närvarande då den gjordes. Kapitlet hade under dessa omständigheter inte haft någon skuld att likvidera. Då det gjorde sitt åtagande till ärkebiskopen hade det alltså varit på villovägar; det hade i sin ovetenhet lovat betala vad en annan tillhant sig. Vid sidan härav erinrade man efter van-

biskop (Eskil) av Lund; kardinalpresbytern Peter (av Pavia), tit. s:ti Chrysoni, till abbot Guarinus och konventet i St. Victor; kardinalpresbytern Johannes Neapolitanus, (tit. s:tæ Anastasiæ), till biskop T(heobaldus) av Amiens; till abbot Guarinus och konventet i St. Victor; kardinaldiakonen Hugo Petri Leonis, tit. s:ti Angeli, till samma; biskop Bernardus av Portua och s:tæ Rufinæ till samma; påvliga kaplanen, broder Fredericus till Guarinus. Samtliga dessa mandater och brev är odaterade, men expedierade samtidigt. Det senare förhållandet framgår med full tydlighet av de två kardinalpresbyternas brev. För dateringen är följande avgörande. Första gång Petrus av Pavia undertecknar ett påvligt privilegium såsom kardinalpresbyter är 1173 14. oktober (Götting. Nachrichten 1902, s. 101; jmf. Brixius, Die Mitglieder des Kardinalkollegiums von 1130—1181, s. 124). Terminus post quem blir under dessa förhållanden tidigast 1173 oktober. Å andra sidan är terminus ante quem senast 1174 april. Då mandatet och breven expedierades från kurian befann sig Petrus av Pavia vid denna. Men Alexander III. sände honom 1174 17. och 19. april i legation till Frankrike (Migne 200: 986, 987), en legation som han kom tillbaka från först mot slutet av 1178 (Delehaye, Pierre de Pavie, légat du pape Alexandre III. i Revue des questions historiques XLIX, 49).

¹ Luchaire, Les recueils épistolaires de l'abbaye de Saint-Victor i Bibl. de la Faculté des lettres de l'université de Paris VIII, 57.

ligt recept om hur utarmat klostret var. Petrus av Pavia drog radikalt konklusionen. Han hemställde till påven att utan vidare avvisa den ärkebiskopliga framställningen¹.

Då Alexander III. skulle fatta sitt beslut i målet fann han sig sålunda ställd mellan två konträrt motsatta ståndpunkter: ärkebiskopens och kardinalernas. Den väg han slog in på kan utläsas ur två påvliga mandater. Det stod klart för honom att Ernisius, som han inte längre betraktade endast som en andre Cæsar, utan som Belial, en tjuv och rövare, under alla omständigheter var den som mottagit depositionen, och genom det ena mandatet uppdrog han nu åt ärkebiskopen av Sens och biskopen av Paris att bemäktiga sig missdådaren, ta honom i strängt förhör och om nödvändigt, slå honom i bojor; mannen hade att betala så långt hans förmåga någonsin räckte². Men i övrigt fann Alexander III. saken inte tillräckligt utredd. Den var ännu en res dubia. Genom det andra mandatet blev det uppdraget åt två nya delegater, biskoparna Matthæus av Troyes och Theobaldus av Amiens att stämma parterna inför sig. De delegerade hade i första hand att söka åstadkomma förlikning mellan dem, och påven uttalade att ingenting skulle han hellre se än om de lyckades i denna sin medlaregering. Men kunde en sådan förlikning inte åstadkommas, hade de att höra skäl och grunder från båda sidorna och till sist rättvist avdöma målet. Utredningen skulle särskilt ta sikte på att utröna vad som blivit använt för klostret självt av depositionen. Detta belopp skulle utan att svårigheter fick läggas i vägen utbetalas till ärkebiskopen³.

Den ståndpunkt Alexander III. intog i dessa mandater var lika fast grundad i det objektivt föreliggande sakläget som den på den springande punkten var i överensstämmelse med den kanoniska doktrinen — ett klosterförband som St. Victor kunde först göras ansvarigt för en delikt som den förevarande sedan det utretts att själva handlingen före-

¹ Martène VI, 259; Laehr, 417, 420.

² Laehr, 418; Mém. de la société d'histoire de Paris etc. XVI, 293.

³ Laehr, 418, 419.

tagits efter stadgeenligt beslut av dem det vederborde eller senare blivit i giltig form stadfäst¹. Kardinalerna hade här sett rätt. Men de hade samtidigt underlåtit att lägga någon vikt vid ärendets outhärdliga skick och lemnat helt åsido att vad som använts för St. Victor av depositionen under alla omständigheter borde förutsättas återgäldat. Påven hade nu utfyllt vad som fattades. Ärendet hade getts ett nytt utgångsläge.

Såväl kanikerna i St. Victor som ärkebiskop Eskil blev underrättade av påven om hans beslut. Reskriptet till ärkebiskopen betonar i förbindliga ordalag huvudmomenten i mandatet. Det anbefaller Eskil att på nytt rikta sin aktion mot Ernisius och framhåller tillitsfullt att enligt vad påven underrättat sig om, denne hade sina gömställen där han undanstuckit tjuvgodset. Vid sidan därav anbefaller påven en förlikning, i andra hand att ärkebiskopen går den rättgångsväg påven bestämt². Reskriptet kom att få sin plats i Gregorius IX:s dekretaler³. Det blev normgivande i depositionsrätten.

Under de nya förhållanden som de påvliga mandaten skapade, gjorde Petrus av Pavia och Johannes Neapolitanus i förening med andra kardinaler en sista ansträngning. De satte sig bak påvens rygg i förbindelse med de utsedda domarna. Johannes Neapolitanus' brev till biskopen av Amiens är bevarat. Det lemnar anvisning hur denne lämpligen bör förhålla sig som domare. Även om, heter det, bröderna i St. Victor förbundit sig att betala och inte förneka detta, var det ett löfte som inte förband till någonting. Ty om någon förmenade att ett åtagande som hans far gjort var bindande också för honom och iklädde sig en galdenärs förpliktelser, kunde han likväl inte anses skyldig betala så snart han fått kunskap om att han åtagit sig något han inte var skyldig; hade betalningen erlagts, var det till och med hans rätt att återfordra vad som orättmätigt erlagts. I det före-

¹ Hinschius, System des katholischen Kirchenrechts, V, 916.

² Laehr, 418.

³ De deposito III, 16, 7.

liggande fallet hade därtill ärkebiskopen av Sens och biskopen av Paris fått i uppdrag att låta sätta förfalskaren inom lås och bom och hålla honom fast tills han betalt efter yttersta förmåga. Det var därav tydligt att klostret i St. Victor, som varken varit depositions-mottagare eller begått underslevet, inte kunde vara betalningsskyldigt¹.

Utom med domarna satte sig kardinalerna också i förbindelse med abbot Guarinus och kapitlet i St. Victor. De försäkrade de klenmodiga herrarna i det victorianska kapitlet att de gjort vad de kunnat i målet. Petrus av Pavia var den som här gav förhållningsreglerna. »Det är nu er tur», skrev han, »att ha ögonen öppna och se er noga omkring... Förmärken I att målet lutar till er nackdel, ha'n I bara att svara att om I kommit att i hastigt mod utlova något som I inte ären skyldiga, I varken kunnen eller bören utgöra det. Tvärtom bören I frias från löftet alldeles som en myndling när han råkat i olycka därför att han följt ett ont råd eller gått i en fälla som motparten utlagt». För övrigt tillråddes kapitelherrarna appellationsvägen. De påvliga breven var avfattade så att de inte lade något som helst hinder i vägen därför².

I enlighet med vad påven förordnat, lät biskoparna av Troyes och Amiens instämna de båda parterna, ärkebiskopen av Lund och abboten och kanikerna i St. Victor. Tidigare hade Eskil nöjt sig med att låta sig företrädas genom ombud. Frågan var om det borde ske också i fortsättningen.

Mellan sin återkomst ur landsflykten 1167 och sin sista resa till Clairvaux tio år senare 1177, har ärkebiskop Eskil företagit en utlandsresa. Han anträdde denna fram i året 1174. Den gick över Flandern. Man kan här konstatera ett datum: 7. juli 1174. Denna dag vigde ärkebiskopen kyrkan i Ninove utanför Bruxelles³. Följande år var han i Clairvaux. Han mottog där ett mandat från Alexander III. och vigde i enlighet därmed electus Jocelinus på våren till biskop av Glas-

¹ Martène VI, 259, 261; Laehr, 420.

² Martène VI, 259, 260, 261, 262.

³ MG. SS. XXV, 535.

gow¹. Under 1176 har han uppehållit sig i St.-Remi i Reims och företog därifrån på sommaren färden tillbaka sjöledes till Danmark².

Det torde inte vara alltför djervt sluta att resan 1174—1176 i sin mån sammanhängt med den nya vändning som ärkebiskopens stora mål mot St. Victor tagit. Den fogar sig helt in i tidssammanhanget här.

Det är av intresse att dröja vid vad Saxo har om denna ärkebiskop Eskils resa. »Eskil», skriver han, »kände sig trött och övertrött av sina göromål hemma och gjorde vad han kunde för att få fred och ro. Han vände sig till kungen för att få tillstånd företa en resa, utverkade det med knapp nöd och begav sig så till det frejdade kloster i Frankrike som heter Clairvaux. Där förde han en privatmans lugna liv. Han hade gjort sig fri från slitet och mödan hemma i fäderneslandet och njöt nu behaget av att vara på en resa som han önskat sig i hoppet att ha det makligare och bättre bland utlänningar än bland sina egna landsmän». Det vore lönlöst att söka göra biografi av denna framställning. Men rykten har tydligen nått Saxo om att ärkebiskopen tänkte slå sig ned i utlandet. Framställningen visar vilken propagandistisk utformning de fick i en politisk motståndares rätt så perfida uppfattning.

Dokumentet till historien om ärkebiskop Eskil och St. Victor har intill tidpunkten för ärkebiskopens resa 1174 varit talrika, så talrika att de möjliggjort en rekonstruktion av tviste- och rättssaken in i detaljen. En så utförlig rekonstruktion av ett mål torde vara enastående inom nordisk historia från en så tidig tid som 1100-talet. I motsats här-

¹ Chronicle of Melrose, ed. Joseph Stevenson, 87.

² DS I, 67, 68.

³ Saxo ed. Müller-Velschow I, 890; Olrik-Ræder I, 501: *Eskillus domesticis supra vires negotiis fatigatus, dum quieti intentius consulit, proficiscendi licentia a rege difficulter extorta, nobile Galliarum cœnobium, quod Claraualis nuncupatur, petiuit ibique priuati more tranquillam uitam degens asperum patriae conuictum uoluntariae peregrinationis lenitate mutauit, iucundiorem rerum usum apud exteros quam inter ciues habiturus.*

till sviker dokumenten fullständigt när fråga blir om den slutliga handläggningen av målet och resultatet av denna.

Endast en uppgift står att upptäcka som kan anses ha något sammanhang med målet. Det heter i St. Victors nekrologium under 31. augusti: anniuersarium pie memorie Esquili, archiepiscopi Dacie, qui nobis condonauit centum marcas argenti¹ — »årsbegängelse över Eskil, from i åminnelse, ärkebiskopen av Datien som gav oss hundra mark silver».

Alexander III. hade förordat en förlikning mellan ärkebiskop Eskil och kapitlet i St. Victor, i andra hand lemnat vägen öppen för en rättegång. Det ligger nära förmoda att vare sig förlikning skett eller målet fullföljts, de 100 marken silver haft sammanhang därmed. Ärkebiskopen skulle i så fall ha förlorat beloppet. Detta ha antecknats såsom en gåva av honom till St. Victor.

¹ Molinier, Obituaires de la province de Sens, I, 581.

Lauritz Weibull.